

Expertní šetření k problematice nadužívání/zneužívání trestního řízení při uplatňování soukromoprávních nároků – instrukce pro advokáty

Vážení respondenti,

obracíme se na Vás se žádostí o vyplnění stručného dotazníku, který je součástí expertního šetření k problematice jevu, který pracovně nazýváme „nadužívání/zneužívání trestního řízení při uplatňování soukromoprávních nároků“. Šetření je součástí širší působnosti pracovní komise ministra pro legislativu a předsedy Legislativní rady vlády k posílení důvěry ve fungování justice, jejímž hlavním obecným cílem je zvyšování důvěryhodnosti justice v očích občanů.

V současné fázi se snažíme především zmapovat rozsah tohoto jevu, který vede ke zbytečnému zatěžování systému trestní justice a někdy může přispět k nerovnosti mezi stranami soukromoprávního sporu. Vzhledem ke skutečnosti, že z žádných oficiálních databází nelze získat spolehlivá data o jeho výskytu, rozhodli jsme se použít metodu expertního odhadu. Kromě advokátů se tohoto šetření zúčastní též policisté, státní zástupci a soudci. **O účast v šetření žádáme jak advokáty, kteří se mohou s nadužíváním/zneužíváním trestního řízení při uplatňování soukromoprávních nároků setkat v roli obhájce ve věcech trestních, tak i ty, kteří zastupují strany v civilním řízení ve věcech, v nichž mohou být při uplatňování soukromoprávního nároku využity výsledky takového nadužívání/zneužívání (např. v podobě návrhu důkazu trestním spisem z takové trestní věci).**

Dotazník k expertnímu šetření je k dispozici **online na adrese:**

https://www.click4survey.cz/s4/59567/pruzkum_naduzivani_TR_advokati

Tato forma zaručuje Vaši naprostou anonymitu, tedy nebude možné zjistit, kdo jaké odpovědi odeslal. Otázky, věnované Vašemu profesnímu zaměření a délce praxe, slouží jen k získání přehledu o souboru respondentů. **O vyplnění a online odeslání dotazníku si dovoluujeme požádat do 24. 3. 2024.**

Protože „nadužívání/zneužívání trestního řízení při uplatňování soukromoprávních nároků“ není obecně definovaný termín, je pro výsledek šetření zcela zásadní, aby jej respondenti chápali pokud možno jednotně. Věnujte proto, prosím, před vyplněním dotazníku pozornost následujícím bodům, ve kterých se pokusíme zkoumaný pojem pro účely šetření definovat a vysvětlit.

V šetření se rozlišuje mezi „nadužíváním“ a „zneužíváním“ trestního řízení, kdy „zneužívání“ je podmnožinou „nadužívání“. V obou případech mohou být tyto jevy formou vymáhání určitého soukromoprávního nároku bez využití prostředků civilního práva (či souběžně s ním), nebo způsobem obstarávání si důkazů pro civilní spor prostřednictvím trestního řízení.

Pracovní definice obou pojmů pro účely šetření jsou:

Nadužívání trestního řízení při uplatňování soukromoprávních nároků: využívání institutu „trestního oznámení“ v rámci uplatňování soukromoprávních nároků za situace, kdy by tyto nároky mohly a měly být uplatňovány prostředky civilního práva. Jde o situace, kdy osoba má dostatečnou identifikaci protistrany i dostatečnou znalost skutkových okolností, aby mohla v civilním řízení podat žalobu a ke skutkovým tvrzením navrhnout důkazy. Přesto podává „trestní oznámení“. Motivace může být různá, od vyhnutí se placení soudních poplatků, rizika neúspěchu ve sporu, přesvědčení, že civilní cesta není dostatečně efektivní až po obecně neochotu vést soudní spor.

Zneužívání trestního řízení při uplatňování soukromoprávních nároků: vědomě bezdůvodné či šikanózní využívání institutu „trestního oznámení“ v rámci uplatňování soukromoprávních nároků. Motivace oznamovatele zde spočívá zpravidla v přesvědčení, že si „trestním oznámením“ nějak vylepšuje postavení oproti své protistraně v civilním sporu, např. tím, že ho „trestním oznámením“ dehonestuje, získá přístup k materiálům, ke kterým by se jinak nedostal, případně si obecně ulehčuje obstarávání důkazů.

Z dosavadního jednání pracovní komise vyplynulo, že by se v praxi mohlo jednat zejména (nikoli však výlučně!) o případy, kdy oznamovatel směřuje své „trestní oznámení“ na některou z následujících kategorií trestných činů (u jednotlivých kategorií jsou uvedeny typické příklady, které ovšem danou kategorii nemusejí zcela vyčerpávat):

1) podvod

- typicky případy „trestních oznámení“ v důsledku neuhrazení faktury, neprovedení smluvených prací, nevrácení půjčky, občanských sporů apod.;
- může jít o vztahy jak mezi občany, tak mezi podnikateli, příp. mezi občanem a podnikatelem;
- snaha podáním „trestního oznámení“ donutit druhou stranu k plnění nebo obstarat si v postavení poškozeného v rámci trestního řízení prostřednictvím práce policie důkazy pro civilní spor;

2) úvěrový a pojistný podvod

- typicky případy, kdy úvěrové společnosti či pojišťovny podávají „trestní oznámení“ pro porušení pravidel při sjednávání či realizaci úvěrové/pojistné smlouvy, ale v zásadě jen tehdy, pokud pachatel nesplácí úvěr či požaduje pojistné plnění, čímž se jej snaží motivovat ke splacení úvěru či neuplatnění pojistného plnění (zatímco případy, kdy k porušení pravidel také došlo, ale úvěr je splácen či pojistné plnění není požadováno, nenahlašují);
- u této kategorie nemůže jít o „zneužívání“ trestního řízení, protože k podvodnému jednání pachatele skutečně došlo, nicméně může se jednat o „nadužívání“ trestního řízení;
- nezáleží na tom, zda škoda skutečně vznikla či nikoli;

3) porušení autorského či průmyslového práva

- typicky případy, kdy je podáno „trestní oznámení“ pro neoprávněné použití nějakého textového, audio/vizuálního či datového obsahu (obvykle umístěného na internetu či obecněji ve veřejném prostoru), nebo pro jiné porušení práva k duševnímu vlastnictví, a to za účelem přimět druhou stranu zaplatit nějaké peníze (odměnu, náhradu škody apod.) nebo takového jednání zanechat, případně si obstarat důkazy pro civilní soudní spor;

4) zanedbání povinné výživy a další trestné činy, oznamované některou ze stran pro účely sporů o úpravu poměrů k dítěti

- typicky případy, kdy jedna strana podá „trestní oznámení“ na druhou pro zanedbání povinné výživy, pohlavní zneužití, ohrožování výchovy dítěte apod., a to za účelem zlepšení svého postavení ve sporu o svěření dítěte do péči či o výši vyživovací povinnosti (znevěrohodnění či zastrašení druhé strany sporu, obstarání si důkazů proti ní prostřednictvím trestního řízení...);

5) neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru, resp. porušování domovní svobody

- typicky případy, kdy je „trestní oznámení“ podáno na osobu, která neoprávněně užívá prostor k bydlení či podnikání (třeba nájemce, jemuž skončila nájemní smlouva), za účelem dosažení jejího vystěhování/vyklizení prostor, nebo kdy naopak „trestní oznámení“ podá tato osoba na majitele daného prostoru, který se jí snaží vystěhovat svépomocí.

Pro všechny výše uvedené kategorie platí:

- může se jednat i o případy, kdy motivací k podání „trestního oznámení“ je snaha o dehonestaci obchodního konkurenta (zde by šlo o „zneužívání“ trestního řízení);

- může se jednat i o případy, kdy jedna osoba nutí jinou, aby něco konala či strpěla, pod pohrůzkou oznámení její (údajně) trestné činnosti (zde by šlo o „zneužívání“ trestního řízení);

- může se jednat i o případy, kdy je „trestní oznámení“ odloženo, aniž by bylo trestní řízení zahájeno, pokud je následně v civilním řízení proti druhé straně použit samotný fakt, že na ni bylo „trestní oznámení“ podáno;

- o „nadužívání/zneužívání“ trestního řízení naopak nejde v případech, kdy oznamovatel jako fyzická osoba k trestnému činu (typicky podvodu) přispěl svou naivitou či lehkomyšlností (uvěřil zcela průhledným historkám, nereálným nabídkám apod.).

Navzdory výše uvedeným vodítkům je zřejmé, že určit, které konkrétní případy lze označit za nadužívání/zneužívání trestního řízení při uplatňování soukromoprávních nároků, je zpravidla velmi obtížné. Výsledkem šetření proto také nemá být přesná statistika, ale hrubý expertní odhad, založený na Vašich zkušenostech. Prosíme Vás proto, abyste se v dotazníku, který otevřete na webové adrese, uvedené v úvodní části této instrukce, pokusili odhadnout, v jakém rozsahu se se zkoumaným jevem, tak jak jsme jej pro účely šetření vymezili, ve své praxi při řešení své agendy setkáváte.

Vážení respondenti, uvědomujeme si Vaši pracovní vytíženost, nicméně se domníváme, že snižování nadbytečné zátěže justičního systému je v zájmu všech, kteří v něm působí. Cílem šetření je přinést základní vstupní data, jež by mohla následně pomoci při hledání opatření za tímto účelem. Snažili jsme se dotazník připravit tak, aby byl pro Vás co nejméně zatěžující.

Děkujeme za Váš čas a ochotu.